PROLETAREC JE DELAVSKI LIST ZA MISLEČE ČITATELJE

PROLETAREC

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze in Prosvetne Matice

OFFICIAL ORGAN OF J. S. F. AND ITS EDUCATIONAL BUREAU

NO. 1916. Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., 31. MAJA (May 31), 1944. Published Weekly at 2301 S. Lawndale Ave. LETO—VOL. XXXIX.

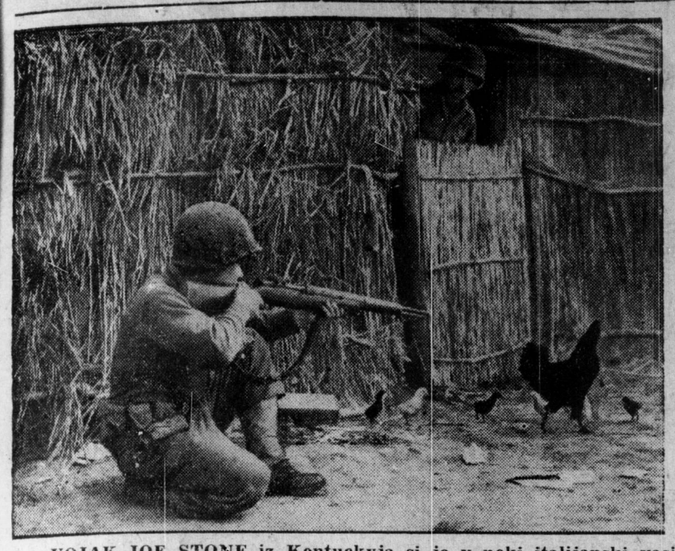

VOJAK JOE STONE iz Kentuckyja si je v neki italijanski vasi zaželel kokošje pečenke. Njegov tovariš (na desni) mu je zaklical "stoj!" Kokoš je ostala živa.

Vprašanje Poljske zlorabljano za boj proti Sovj. uniji

KRITIKI V KONGRESU VPRAŠUJEJO, KJE JE "ATLANTSKI ČARTER".—KAMPANJA, KI VODI V TRETJO SVETOVNO VOJNO.—POLJSKA VLADA ZA RUSIJO NESPREJEMLJIVA

Po ruskih zmagah skozi lansko poletje in zadnjo zimo se je kampanja proti vladi v Moskvi zelo poostrila ne samo v osišč-nih, ampak tudi v nekaterih zavezniških deželah, predvsem v Zed. državah.

Predmet: Ščitenje Poljske

Vsi, ki so pred letom 1939, pa do napada na Pearl Harbor trdili, da nimamo nobenega vzroka ščititi Poljsko pred Hitlerjem, in da naj držimo roke proč od vseh homatij v Evropi, so lani kar naenkrat ugotovili, da je na svetu dežela, ki potrebuje varstva, pa ga ji ne damo.

Oglasili smo svetu za svoj program atlantski čarter in evangelij štirih svobodščin, a čim se je nam Rusija postavila po robu, češ, da ona hoče na vzhodu Evrope svobodne roke in pograbiti podse baltiške dežele, ugonobiti Finsko in si podvreči Poljsko, smo pa pozabili na svoje obljube.

Tako je postal problem bodoče Poljske predmet, ki služi reakciji za pretvezo pod katero lahko pod demokratičnimi gesli ščuje proti Rusiji in s tem gladi pot v take odnošaje med njo in Zed. državami, v katerih bo vzajemnost izključena. Ni čudno, da jih je še vedno mnogo celo med navadnimi ljudmi v tej deželi, ki prerokujejo, da ko opravimo s Hitlerjem, bomo z Rusijo obračunali.

Tradicije Poljske sporazumu glavna ovira

Nesreča Poljske je, da so jo v Versaillesu ustanovili v duhu takozvanega "sanitarnega kordona" med Sovjetsko unijo in ostalo Evropo. Tako sta si bili Moskva in Varšava ves čas v neiskrenih odnošajih. Poljska vlada je do zadnjega kazala Rusiji neprijazen obraz, dočim je skoro vsa leta flirtala z Berlinom. Take Poljske sedanja Rusija noče več ob svoji meji. Toda poljska zamejna vlada je v bistvu še vedno nadaljevanje prejšnjih režimov, čeprav je v nji nekaj takih, ki bi radi s Sovjetsko unijo v iskren sporazum.

Vlada po milosti Anglije

Vsaka zamejna vlada, ki tabori v Londonu, ali pa v Kairu, eksistira edino toliko kot ji dovoljuje ali pa predpisuje angleška vlada. Ko je Rusija poljski zamejni vladi lani, oziroma že prej, odrekla priznanje, se je London temu zelo začudil in istotako Washington.

Moskva si je ustanovila v svojem kraju nov poljski odbor in organizirala poljske čete, ki so se izrekle za boj proti Nemcem na vzhodni fronti. Poljske čete pod kontrolo zamejne vlade v Londonu pa so nastanjene na bližnjem vzhodu in v Italiji.

Čemu ne pride v tem sporu med angleško in ameriško vlado na eni strani in sovjetsko na drugi, zastran vprašanja bodoče Poljske do sporazuma, je čudno. V Washingtonu in v Londonu lahko vedo, da take vlade, kakor jo je Poljska imela do nemške invazije, Moskva ne bo več tolerirala. Torej je boljše pomagati tistim demokratičnim strujam v zamejstvu in na Poljskem, ki so za socialne reforme, predvsem za razdelitev veleposestev med kmete, in ob enem za res demokratično, neodvisno poljsko republiko.

Stalin in Molotov pravita, da sta za tako rešitev poljskega vprašanja. Torej čemu vzlic temu ne pride do sporazuma?

Spor radi mej

Navidezno je glavni spor med poljsko zamejno vlado in Rusijo zaradi mej. Moskva hoče vzhodno Poljsko do Curzonove črte, kakor je bila predlagana na mirovni konferenci v Versaillesu v zadnji svetovni vojni. Toda ker je bila takrat boljševiška Rusija vsled revolucije, civilne vojne in pa porazov šibka, so Poljaki vzeli več zemlje kakor pa so jim jo bili Angleži pripravljeni dovoliti, čeprav po večini prebivalstva ni bila njihova. Sedaj, ko Rusija zmaguje, pa hoče Poljsko potisniti v njene prave meje,

(Nadaljevanje na 5. strani.)

Obetanja, da v tej vojni ne bo dobičkarstva na njen račun, neuresničena

V prejšnji vojni so nastajali novi milijonarji kot gobe po dežju, prejšnji pa se razvijali v multimilijonarje.

Ko smo bili pritegnjeni v sedanji vojni konflikt, pa je vlada obljubila kontrolirati produkcijo toliko, da bodo možnosti za čezmerne vojne dobičke izključene.

Obetanj ni mogla izpolniti. Gospodarstvo te dežele je zidano na profitih in je naravno, da se je v takem sistemu pohlepom za profiti še najmanj mogoče izogniti.

Tednik "Labor" v Washingtonu ugotavlja, da so se dividende v industriji vojne produkcije izredno zvišale, in da so tudi rezerve teh korporacij narasle za milijarde dolarjev, ki jim bodo služile za zlato jabolko po vojni.

Isti list poroča, da slično dobro uspevajo korporacije v Angliji. In naravno, enako v Nemčiji. Karteli bogatašev uspevajo vsled vojne... Ko nastane mir, pa si že sedaj pripravljajo načrte, kako si mednarodni trg čimboljše razdeliti in podvreči, da se bodo dobički zanje nemoteno nadaljevali.

Kadar si kompanije v Zed. državah lahko vzlic vojni in kljub obljubam, da vsled nje ne bo čezmernih dobičkov, nagrabijo milijarde, vemo, kako brezpomembne so bile obljube, da bodo v sedanji vojni profiti odpravljeni.

Vzlic davkom in drugim "požrtvovalnostim", pravi Labor, so dividende narasle od 7 do 15 odstotkov in vrhtega so si korporacije položile na stran rezerv v vrednosti stotine milijonov dolarjev.

A če čitate kapitalistični tisk, vidite v njemu drago plačane oglase z dokazovanjem, kako zelo zvezna vlada davi biznis, in kako mu ovira svoboden razvoj, namesto da bi mu pomagala.

Tako bo ostalo, dokler bosta v kongresu dominirali sedanji dve stranki. Oziroma, dokler bo delavstvo glasovalo za sistem kakršen je.

Mednarodni delavski zbor, ki je bil sklican v London, preklican

Pred tedni smo poročali, da je angleška delavska stranka podvzela korake za sklicanje prvega mednarodnega delavskega kongresa med vojno, ki se bi imel pričeti 5. junija v Londonu.

Sklicala ga je angleška delavska stranka, oziroma zveza angleških strokovnih unij neodvisno od Mednarodne zveze strokovnih unij. To je storila zato, da bi se kongresa udeležile tudi ruske unije, ki v mednarodni strokovni internacionali niso zastopane.

Na prvo nasprotovanje svojemu koraku so sklicatelji naleteli v Zed. državah, kjer je eksekutiva AFL izjavila, da bo kongres v Londonu bojkotirala iz razloga, ker so nanj povabljene ruske unije, in pa ker ga ni sklicala mednarodna zveza strokovnih unij, v kateri ima AFL vplivno besedo. Iz Zed. držav bi bile na londonskem kongresu zastopane samo unije CIO.

Ker kongres torej ni bi predstavljal solidarnosti, so ga sklicatelji preklicali z utemeljitvijo, da ker je Anglija vsled priprav za invazijo prepovedala celo diplomatom združenih narodov prihajati in odhajati iz Anglije, bi delegati iz mnogih dežel ne mogli priti na ta zbor. Izjema v omenjeni naredbi angleške vlade je bila narejena samo za ameriške in sovjetske diplomate. Vsi ostali pa so prišli tudi pod cenzuro, kakor navadni državljani.

Naj bo to že vzrok preklicanja kongresa ali ne, dejstvo je, da se ne bo vršil; kar za delavsko gibanje po svetu ni dobro. Sedaj, ko se ukrepa, kakšen naj bo mir, in kdo ga bo narekoval in kako ter komu, bi bilo za mednarodno delavstvo silno važno, da bi bilo zraven in povedalo, kako si bodočo svetovno uredbo ono zamišlja. Ampak vsled kapric AFL in pa zaradi boja in intrigiranja svetovne reakcije proti Rusiji se je akcija sklicateljev v Angliji za enkrat ponesrečila.

Naše izgube na vseh bojiščih znašajo nad 206,000 mož

Nevštevši izgub, ki jih je ameriška armada imela v minulih dneh v svoji ofenzivi v južni Italiji, so skupne izgube ameriške oborožene sile znašale do minulega tedna 206,227 mož. Izmed njih je bilo 47,605 ubitih, 77,868 ranjenih, 44,522 pogrešanih in 36,232 ujetih.

V gornjih številkah odpade na pehotno armado 161,113 mož, med njimi 28,059 ubitih, mornarica pa je izgubila 45,114 mož, med njimi 19,456 ubitih.

Italijanski vojni ujetniki sedaj "kooperatorji"

V Angliji je uposlenih nad 300,000 italijanskih vojnih ujetnikov. Večinoma so bili zajeti na afriških bojiščih. Sedaj, ko je Italija naša "sobojevnica", je Badoglijeva vlada skupno z novimi ministri njegove koalicije angleško vlado urgirala, da naj se italijanskih ujetnikov ne smatra več za ujetnike, pač pa za prijatelje. Angleška vlada je o tem razmišljevala in se odločila, da bodo italijanski ujetniki v Angliji odslej "sodelavci" ali "kooperatorji". Torej je Italija edina izmed osiščnih dežel, ki se ji ni bati poraza, ki ga je doživela. Morda bo šlo še kateri drugi tako po sreči.

Ponemčevanje Prage

Od kar je Praga pod nemško okupacijo, se ponemčevanje v nji sistematično izvršuje. Češka univerza je bila ukinjena že v pričetku vojne in enako mnogo drugih čeških šol; kar jih je ostalo, je v njih glavni pouk v nemščini.

Imena ulic so ponemčena. Napisi na uličnih karah so nemški in v manjših črkah v češčini. Jedilni list v restavracijah mora biti na prvem mestu v nemščini in šele na drugem mestu je tudi češčina dovoljena. Kdor bi prišel sedaj prvič v Prago in ne bi poznal njene zgodovine, bi mislil, da je to povsem nemško mesto, ki le iz prijaznosti tolerira češko manjšino toliko, da ji dovoli rabiti poleg nemščine tudi svoj jezik.

Zbiranje obleke za ruski relif

Nedavno je v Chicagu govoril sovjetski poslanik Andrej Gromejko o potrebah ljudstva v osvobojenih krajih Sovjetske unije in apeliral na publiko, da pomaga pri zbiranju obleke, ker je na milijone tamošnjih prebivalcev ob vse. Telefonska številka urada, ki zbira obleko za v Rusijo, je v Chicagu Harrison 3252. Tam se dobe vsa pojasnila in navodila.

Ameriški naciji izzivajo oblast in javnost

FARSA V WASHINGTONU. — OBTOŽENCI UGANJAJO KRAVALE IN NASTOPAJO KOT DA SO ONI TOŽITELJI. — ZLORABLJANJE DEMOKRACIJE IN SVOBODŠČIN

Pred nekaj tedni se je pričela pred poroto na zveznem okrajnem sodišču v Washingtonu obravnava proti devetindvajsetim glavnim kolovodjem ameriških fašističnih skupin, ki pa meče na ameriško javnost in justico zelo čudno luč. Obtoženci se namreč obnašajo, kot da se jim godi nezaslišana krivica.

Provokacije brez primere

Napadajo sodnika, pred katerim se vrši obravnava, sipajo žaljivke na Roosevelta, kot da je pravzaprav on zločinec, ki bi ga bilo treba zapreti in groze s posledicami, pa če bodo obsojeni ali ne.

Prvotno je bilo vseh obtožencev 30, a je eden izmed njih med tem umrl. Za zagovornike so si najeli par ducatov odvetnikov, ki slepomišijo s tehnikalijami in zavlačujejo obravnavo. Z organiziranimi kravali so pričeli od prvega dne.

Hitler ima v USA veliko zaveznikov

Prosekutor O. John Rogge je v svojem uvodnem govoru proti obtožencem izjavil, da ima vlada proti vsem dokaze, kako so spletkarili in hujskali med vojaštvom in pripravljali izgrede, kovali načrte za sabotažna dejanja in planirali strmoglavljenje vlade, da jo nadomestijo s fašističnim režimom.

"Iz dokazov, ki vam jih bomo predložili," je rekel Rogge porotnikom, boste razvideli, da so ti ljudje delali svoje naklepe s stališča terorja in govorili, da bo tekla kri v potokih."

"Morda bo tekla," je zakričal vmes eden izmed obtožencev in drugi, z njihovimi odvetniki vred, so mu pomagali vpiti.

Rogge je potem izvajal, da je eden izmed obtožencev zapretil s tolikšnimi progoni in eksekucijami, da so bili oni v Nemčiji v primeri s temi, ki se dogode v tej deželi, kot kak nedeljski piknik.

Boj proti "komunizmu", židom in črncem

Tehnika, ki so se je v svojem delovanju posluževali obtoženci,

(Nadaljevanje na 5. strani.)

Skozi poletje na delo za širjenje lista in pa v prid tiskovnega sklada

Upravnik ima v tej številki na 3. strani nekoliko beležk o naših aktivnostih, in ob enem poudarja, da sedaj, ko smo tudi z razpečavanjem Majskega glasa skončali, bo potrebno storiti skozi poletne mesece čimveč v korist Proletarca.

To je en list, ki je odvisen edino od naročnikov in od prostovoljnih prispevkov onih, ki mu pomagajo zaradi svojega prepričanja v socialistična načela.

Ako bi bil Proletarec oportunističen časopis, si bi pomagal z usiljevanjem za subvencije pri političnem odboru CIO, a pri tem bi moral kajpada agitirati za njegove kandidate; ali si pomagal s prodajanjem svojih kolon demokratskim in republikanskim politikom, in sploh se usiljeval povsod tam, kjer imajo za podpiranje, oziroma podkupovanje časopisov denarja na razpolago.

Proletarec ni še nikdar iskal takih dohodkov. Če so mu bili ponudeni, jih je vselej odklonil. Ravno tako vse politične oglase.

Toda ker ima prav tako stroške kot vsak drug časopis, mora imeti tudi dohodke, da jih krije.

Glavni vir so mu naročnine in pa prispevki v tiskovni sklad.

Letos bo menda prvič, da se vsled razmer kakršne so, ne bo njemu v korist vršila nobena priredba. Klub št. 1 v Chicagu je navadno imel dve vsako leto, ki sta prinesli v tiskovni sklad okrog $500 čistega.

Tudi v več drugih krajih so se sodrugi in somišljeniki enako potrudili.

Sedaj pa bo menda najboljše, da namesto na veselicah pomagamo kar direktno. Tako bo vsak prispevan cent čisti dobiček.

Kot smo na tem mestu že poročali, nam je tisk v tej vojni že tretjič podražen. Tudi drugi stroški so narasli, n. pr. poštnina in tiskovine.

Kar se urada tiče, poslujemo čimbolj ekonomično, a drugi izdatki pa niso pod našo kontrolo.

Najboljše je, če Proletarcu res dobimo še ostale stotine novih naročnikov, da jih bo res en tisoč novih, in pa da se pobrigamo za zbiranje prispevkov v tiskovni sklad. To dvoje je najvažnejše. Od nas pa je odvisno, da bomo to nalogo tudi letos izvršili, kakor smo jo še vsa leta doslej. Prijatelji Proletarca, oglasite se!

Nehvaležni magnati v borbi s predsednikom

Slučaj, ki se je dogodil pri Montgomery Ward & Co. v Chicagu, je unijam in delavstvu v splošnem svarilo, kaj jih čaka po vojni.

Ko je nastala zadnja ekonomska kriza, je bila omenjena družba že blizu šest milijonov dolarjev v primankljaju. Leta 1933 je P. Morgan poslal v njo za načelnika direktorija moža, o katerem je smatral, da jo bo izvlekel iz deficita v dobičkonosno podvzetje. Piše se Sewell Lee Avery.

Ko je službo nastopil, ni rekel proti Rooseveltu žal besede. Kajti takrat je zvezna vlada reševala banke, posojevala korporacijam stotine milijonov in pomagala hišnim posestnikom in farmarjem z javnimi deli, posojili in z drugimi dajatvami, da se je deželno gospodarstvo izkopalo iz blata.

Sewell L. Avery je to vladno politiko reševanja starega gospodarskega reda prilagodil svoji kompaniji v prid kolikor je mogel, in drugim, v katerih je direktor. Tako je vzlic največji krizi izbrisal z novimi dobički ves deficit (skoro šest milijonov dolarjev) in podjetje skoro čez noč spremenil v vir dividend.

Tudi njemu se je to izplačalo, kajti njegove plače znašajo nad $300,000 na leto.

Od kar je načelnik direktorija pri Montgomery Ward, je njegova politika protiunijska in napram delavcem silno brezobzirna. Je odločen nasprotnik unije, sovražnik kolektivnih pogodb in delavce smatra za predmet, ki se naj ga izkorišča po mili volji. Tak je Avery bil tudi v prejšnjih službah — vedno je "specializiral" v eksperimentiranjih, kako iz delavcev iztisniti čimveč dobička za delničarje.

Leta 1934—torej po enem letu, ko je upravo prevzel v znamenju deficita, je napravil že skoro 10 milijonov dobička in l. 1935 pa že 13 milijonov. A delavci pa so garali pri njemu za neznatne plače in to je po njegovem mnenju za dobrega ravnatelja glavna sposobnost.

Ker je vsled svoje nadutosti, v boju z vladnim delavskim vojnim odborom povzročil take odnošaje, da jim je bilo treba siloma napraviti konec, se je to zgodilo. Toda tako, kakor si je on zamislil in sebi v reklamo. Zakon, po katerem je bil "vržen" (nežno odnešen) iz urada, po njegovem mnenju ni bil sprejet proti magnatom korporacij, pač pa zoper John L. Lewisa in druge unijske voditelje, ki bi v zahtevah za zvišanje mezde morda "ovirali" produkcijo. Sedaj imajo unije še prilično veljave, ker delavcev manjka. A Avery si misli: "Počakajte, da bo vojne konec, kako hitro vam bomo razpršili vaše unije!"

In taka nevarnost zares obstoji. Le ako se unije združijo, predno bo prepozno, bodo v stanju odvrniti nevarnost, kakršno jim pripravljajo razni Averyji.